

УДК 821.161.2–94.09+929Гончар]+070 (477–3)

Олесь Гончар і крайові ЗМІ

Валентина ГАЛИЧ

д-р філол. н., проф.

Національний університет
водного господарства та
природокористуваннявул. Соборна, 11,
33000, Рівне, Україна

e-mail: bella.lnu@gmail.com

ORCID ID 0000-0002-4492-8922

© Галич В., 2020

Крайові ЗМІ є важливим сегментом соціокомунікативної моделі інформаційного простору України, що увиразнює вектори розвитку етнічно й культурно ідентифікованої журналістики, потужно працює на збереження історичної пам'яті, формування національної свідомості й громадянської активності соціуму. Вивчення їх є особливо актуальним у період сучасних суспільно-політичних змін, пов'язаних з розвитком процесів демократизації, децентралізації та місцевого самоврядування, які внесуть нові корективи в типологію, зміст і функції місцевих медій.

Нині відзначається зростання інтересу науковців до проблем крайової журналістики, проте культурологічний та аксіологічний аспекти ще недостатньо досліджені. Цим пояснюється вибір об'єкта розвідки, яким стали відгуки про діяльність крайових ЗМІ, відображені в мемуаристиці та публіцистиці відомого українсько-го письменника й громадського діяча Олесь Гончара. Звернення до таких методів, як контент-аналіз, історичний, системний, біографічний, аксіологічний, статистичний, дало змогу здійснити багатоаспектну інтерпретацію публіцистичних оцінок письменником духовного потенціалу обласних та районних газет, висвітлити окремі періоди розвитку української журналістики ХХ ст. і розкрити особисту причетність письменника до її історії.

Співпраця Олесь Гончара із засобами масової інформації тривала понад шістьдесят років. Вона досить широко розкривалась у його щоденникових записах, епістолярії та публіцистичних творах різних жанрів. У хронологічній послідовності відтворено зв'язки письменника з крайовою пресою, починаючи з 30-х років, журналістську діяльність юного Олесь Гончара в районній і обласній газетах на Полтавщині та Харківщині й закінчуючи спостереженнями уже досвідченого публіциста й майстра слова над діяльністю місцевих ЗМІ в роки незалежної України.

Аналіз текстів листів-привітань, спрямованих до місцевих редакцій газет і журналів, указує на широку географію зв'язків письменника з друкованими ЗМІ, розкриває його бачення концепції діяльності видань цього типу, що ґрунтується на демократичних та гуманістичних засадах. Вітаючи появу на поч. 90-х рр. нових літературно-мистецьких видань на Сході і Заході України та в Криму, Олесь Гончар зосереджує увагу на їх ролі в об'єднанні спільноти навколо насущних проблем: збереження історичної пам'яті й етнічної культури, функціонування української мови й шанобливого ставлення до літературної класики.

Ключові слова: місцеві ЗМІ, територіальна журналістика, обласна і районна преса, мемуаристика, щоденник, публіцистика, привітання як жанр.

OLES HONCHAR AND REGIONAL MEDIA

Valentyna Halych

Doctor of Philology, Professor
National University of Water and Environmental
Engineering
11, Soborna str., 33000, Rivne, Ukraine
e-mail: bella.lnu@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-4492-8922

Regional media is an important segment of the socio-communicative model of the information space of Ukraine, which clearly identifies the vectors of ethnically and culturally identified journalism, works hard to preserve historical memory, national consciousness and civic activity of society. Their study is especially relevant in the period of modern socio-political changes associated with the development of democratization, decentralization and local self-government, which will make new adjustments to the typology, content and functions of local media.

Currently, there is a growing scholars interest to the problems of regional journalism, but the culturological and axiological aspects of their study are still insufficiently investigated. This explains the choice of the research object, which were the regional media reviews, reflected in the memoirs and publicistics of the famous Ukrainian writer and public figure Oles Honchar. Recourse to such methods as content analysis, historical, systemic, biographical, axiological, statistical, made it possible to carry out a multifaceted interpretation of journalistic assessments by the writer of the spiritual potential of regional and district newspapers, through which to cover certain periods of Ukrainian journalism development of the twentieth century and reveal the writer's personal involvement in its history.

Oles Honchar cooperation with the mass media lasted for more than sixty years. It was widely disclosed in his diary entries, epistolary and journalistic works of various genres. The writer's connections with the regional press are reproduced in chronological order, starting from the 1930s, the journalistic activity of young Oles Honchar in district and regional newspapers in Poltava and Kharkiv regions and ending with observations of an already experienced publicist and master of the word on the activities of local media during the years of independent Ukraine.

An analysis of the congratulation-letters texts addressed to local newspapers and magazines offices indicates the broad geography of the writer's connections with the print media, reveals his vision of this type of publications concept, based on democratic and humanistic principles. Welcoming the appearance of new literary and artistic publications in the East and West of Ukraine and in the Crimea at the beginning of 90's, Oles Honchar focused his attention on their role in uniting the community around the pressing problems: preservation of historical memory and ethnic culture, functioning of Ukrainian language and respect for literary classics.

Keywords: *local mass media, territorial journalism, regional and district press, memoirs, diary, journalism, greetings as a genre.*

Актуальність проблеми

Україна — держава з розвиненим історично сформованим крайовим мисленням і розгалуженою територіальною журналістикою. У цьому проявляється історична й національна особливість її інформаційно-комунікативного простору, яка ще потребує багатоаспектного вивчення.

Донедавна сучасні теоретики в галузі масової комунікації частіше розглядали журналістську практику на прикладах діяльності центральних, зокрема столичних, газет і журналів з великим накладом. Історія ж національної журналістики буде не повною без залучення сторінок, присвячених вивченню місцевих ЗМІ, оскільки вони є рівноправною частиною її соціокультурної моделі, а поступ цивілізованого суспільного розвитку має усвідомлюватися через історичний досвід соціуму. Саме тому «специфічну нішу в системі суспільно-історичних наук займає вивчення регіональної журналістики — важливої складової формування національного світогляду української спільноти, активної громадянської позиції й непохитної суспільної свідомості» (Ульянова & Максименко, 2016, с. 6).

Постановка проблеми

Суспільно-політичні зміни в сучасній Україні, пов'язані, зокрема, з розвитком процесів демократизації, децентралізації та місцевого самоврядування, посприяли формуванню посиленого інтересу дослідників до проблем територіальних ЗМІ. Зазначені вектори суспільних трансформацій осмислюються ними як умови якісного функціонування локальної журналістики.

Стан вивчення проблеми

Питання діяльності обласних та районних засобів масової комунікації розглядаються в аспектах вивчення їхнього історичного досвіду (Паславський, 2007), соціальних потреб краю (Луцюк, 2014; Фінклер, 2003), процесів глобалізації і збереження національної ідентифікації (Фурса, 2008) та ін. Помітно, що культурологічний та аксіологічний аспекти дослідження діяльності крайових ЗМІ означені досить слабо. У зв'язку із цим цікаво та науково доцільно проаналізувати співпрацю відомих українських письменників-публіцистів, що стояли біля витоків української держави, з місцевими періодичними виданнями, інтерпретувати їхню оцінку духовного потенціалу обласних та районних газет, що допоможе реконструювати окремі історичні періоди розвитку української журналістики та висвітлити маловідомі сторінки їхньої біографії.

Об'єкт вивчення в нашій розвідці — мемуаристика та публіцистичні твори Олеса Гончара, у яких подано відгук автора про крайові ЗМІ. Громадська діяльність та літературний доробок видатного майстра слова завжди вабили дослідників. Нестихаючий інтерес до

його творчості засвідчують фундаментальні праці останнього десятиліття, у яких вивчаються публіцистична (Степаненко, 2010), редакторська (Кучевська, 2009; Дроздова, 2012) та громадсько-політична (Сироїд, 2009.) діяльність письменника. Проте лише окремі фрагментарні свідчення взаємин Олесь Гончара з обласною і районною пресою наявні в монографіях автора цієї статті (Галич, 2015; Галич, 2017), системно й ґрунтовно ця проблема ще не вивчалася.

Завдання статті: з'ясувати співпрацю Олесь Гончара з місцевою пресою як сторінку його біографії й публіцистичної творчості; через відгуки письменника про ЗМІ розкрити діяльність обласних та районних газет, зумовлену суспільно-політичними факторами, в координатах ХХ ст. Реалізувати їх допомагають такі методи, як контент-аналіз, історичний, системний, біографічний, аксіологічний, статистичний.

Виклад основного матеріалу

Зв'язки Олесь Гончара із засобами масової інформації тривали понад шістьдесят років, і різні аспекти їх діяльності досить широко розкривались у його щоденникових записах, епістолярії та публіцистичних творах — виступах, статтях, інтерв'ю, привітаннях, де він висвітлював своє бачення ролі ЗМІ у суспільно-політичному й культурному житті України, у громадському русі за її незалежність, а також засилила політичної цензури й бюрократичної сваволі в медіасфері.

Олесь Гончар — автор понад 1000 журналістських текстів, різних за змістом і жанром. Простір оприлюднення його публіцистики включає, крім України, республіки колишнього СРСР, країни Європи та Північної Америки. Проте, як засвідчують статистичні параметри публіцистичного масиву митця 30 – 90-х рр. ХХ ст., найчисленніші публікації Олесь Гончара знайшли свого читача на теренах України. Письменник не лише активно співпрацював з українською центральною пресою («Радянська Україна» — «Демократична Україна», «Правда України», «Голос України», «Урядовий кур'єр»), а й обласними, міськими, районними і навіть багатотиражними газетами («Вечірній Київ», «Київська зоря», «Київська правда», «Вільна Україна», «Зоря», «Вечірній Харків», «Наддніпровська правда», «Деснянська правда», «Буковинське віче», «Прикарпатська правда», «Закарпатська правда», «Советский Крым», «Ленінська зоря», «Ленінський шлях», «Ленінський прапор», «Нове життя», «Ленінська кузня», «Дніпропетровський університет» та ін. (Галич, 2004, с. 103–113).

У щоденникових записах Олесь Гончара ми знайшли понад 300 згадок про ЗМІ, здебільшого про діяльність найпопулярнішого у ХХ ст. типу — газети.

Письменник активно співпрацював з редакціями газет і журналів, зокрема обласних і районних, бо дорожив думкою провінційно-

го читача й розумів, що історія держави кується не лише в столиці, а обличчя її суттєво формується ще й у регіонах. Контакти з газетами відбувалися у різних напрямках. По-перше, письменник щоденно читав газети і, як свідчить його архів, виділяє окремі місця в них, які викликають у нього суголосні або полемічні роздуми, що незабаром зазвучать голосом розважливого філософа чи пристрасного журналіста або ж ударять набатом у його художніх творах і публіцистиці. Деякі з публікацій зароджують задум написати окремі твори: проблемні нариси, публіцистичні статті, актуальні інтерв'ю. По-друге, митець на прохання редакції давав дозвіл на публікацію уривків з його творів, часом ще не оприлюднених повністю, щоб почути думку читача, якою дорожив. По-третє, він друкував свої публіцистичні твори різних жанрів: статті, рецензії, інтерв'ю, промови та ін., архівував газети зі своїми публікаціями, робив вирізки. Як упорядник 9-го тому у двох книгах (Публіцистика) 12-томного зібрання творів Олесь Гончара, автор цієї статті може засвідчити те, що газетний архів письменника значно полегшив збір публіцистичного доробку митця та написання коментарів до нього.

Олесь Гончар прийшов у велику літературу із чималим багажем журналістського досвіду, який він здобув працею в крайових ЗМІ.

Навчаючись у Бреусівській семирічній школі (на Полтавщині), Гончар-школяр писав замітки для Козельщинської районної газети «Розгорнутим фронтом». Після закінчення школи в 1933 році Сашко Гончар працював у цьому виданні. Робота в газеті допомогла йому не лише означити орієнтири майбутньої професії, а й буквально вижити в час голодомору. Олесь Юренко, секретар редакції районки, з яким тоді юнак заприятелював, а потім упродовж усього життя відчував на своєму плечі руку свого друга, згадував, що хлопець «якось одразу прилучився до роботи, весело так, усміхнено, просто ніби був він серед нас не новачок, а старожил. Трудився невтомно, багато, — як на свої п'ятнадцять літ, то дуже багато! І хоч би як рано-ранісінько я прийшов на службу, а на столі вже лежали опрацьовані ним сількорівські дописи. І не пам'ятаю жодного випадку, щоб котрийсь із них доводилося повертати на доробку» (Юренко, 1978, с. 10). Сам Олесь Гончар відгукнувся про цей період свого життя так: «Як ми жили в редакції райгазети в Козельщині (1933). Прийшов я туди босий, а там зустрів ще босішого В. Т-ка. Ганяли нас, як солоних зайців. У редакції ми й жили: спали на столах, на підшивках газет. На „Комс [омольській] правді” спали, а „Известиями” вкривались» (Гончар, 2004а, с. 202).

Рік роботи в газеті «Розгорнутим фронтом» дав можливість молодому автору спробувати свої сили на літературній ниві: він пише замітки, кореспонденції, нариси, опублікував свої перші художні твори (новели, оповідання, вірші), готує дружні критичні відгуки на твори свого

товариша Олесь Юренка, а здобуті навички прискіпливого аналізу художнього твору згодом знадобляться йому в написанні рецензій.

Як кореспондент газети, Олесь Гончар постійно бував у селах району, де бачив суворі реалії життя, які розходилися з політичними гаслами. Віддаючи данину тодішній ідеології, молодому (п'ятнадцятирічному!) журналісту часом вдавалося виходити за її межі, й тоді на сторінках газети з'являлися публікації, де розвінчувалася нова колгоспна номенклатура, що бездарно господарювала, пиячила, розкрадала майно і харчі дітей-сиріт із патронатів, які створювалися в колгоспах у 1933 р. Юрій Щербак зазначав: «Ніщо не схвалось у довоєнні роки від пильного погляду майбутнього письменника. Вразливому хлопцю запало в душу все, що відбувалося в його рідному селі в часи несправедного „великого перелому“, коли ламалися, калічилися долі односельців» (Щербак, 1988).

Спостереження молодого автора 1933–1934 рр, відображені в публікаціях районної газети без заглиблення в соціально-політичну сутність проблем на селі, однак, як сувора правда життя українського села після колективізації, пізніше знайдуть художнє відтворення в повістях «Стокозове поле» (1941), автобіографічній повісті «Далекі вогнища» (1986) та романі «Твоя зоря» (1981).

У вересні 1934 року Олесь Гончар вступив до Харківського комуністичного газетного технікуму, а в 1938 році він став студентом філологічного факультету університету. У цей період на запрошення харківської обласної молодіжної газети «Ленінська зміна» письменник працював у ній журналістом, публікував не лише кореспонденції, статті і нариси, а й спробував свої сили як фейлетоніст та рецензент. І хоча журналістська діяльність письменника в місцевій пресі довоєнного часу не була тривалою, і він до неї вже безпосередньо ніколи не повернеться, отримані ним професійні знання і навички будуть жити його художню й публіцистичну творчість упродовж життя. Крайова преса була колискою літературної діяльності видатного письменника — звідси стає зрозумілою його постійна увага до питань її функціонування й розвитку.

Починаючи з фронтового щоденника, письменник спостерігає за діяльністю газет. Довоєнний журналістський досвід шліфує гостроту оцінок автора, який вдається до іронії у згадці про діяльність української інтелігенції в окупованому Харкові та заснованої ними газети «Нова Україна»: «Як у них повертаються язика, як у них здійснюються пера!» (Гончар, 2004а, с. 14–15); фейлетонного стилю в описі комічної ситуації підготовки німецькими журналістами радіорепортажу для європейських газет про «щасливе» життя трудолюбивих українських селян, свідком якої був Олесь Гончар, перебуваючи в полоні (Гончар, 2004а, с. 13–14). Публіцистичною риторикою сповнені спогади про те,

як запрошували письменника на роботу до військової газети «Дивізіонка» 72-ї дивізії 2-го Українського фронту, а він за покликом солдатського побратимства залишився з однополчанами (очі яких були «налиті смутком втоми, смутком невідомості перед завтрашнім днем. До болю близькі і дорогі були мені ці люди...») й надсилав туди свої замітки і вірші.

Відгуки Олеся Гончара про ЗМІ в щоденникових записах відтворюють еволюцію світоглядних позицій письменника, що помітно навіть по їх кількості: у першому томі щоденників (1943–1967 рр.) ми нарахували їх 15, у другому (1968–1983 рр.) — 87, у третьому (1984–1995 рр.) — 202 нотатки. Спочатку письменник фіксує та коментує зміст прочитаного в газетах у співмірності з власними поглядами на життя, згодом подає оцінки, часом гострі й критичні, почерпнутим з газет фактам та діяльності самих ЗМІ, окреслює суспільно-політичні фактори, що гальмують їхній розвиток.

У журналістській творчості Олеся Гончара широко представлений жанр привітання, популярний у радянську добу. Незважаючи на наші спроби канонізувати його в полі публіцистики й ствердити як жанровий різновид відкритого листа (Галич, 2017, с. 185–205), він і досі залишається непоміченим дослідниками. Через привітання Олеся Гончара, адресовані редакціям газет і журналів, розкривається широка географія його зв'язків з друкованими засобами масової інформації. У цій тематичній групі творів виявляють себе громадянська активність письменника та його глибоке усвідомлення місця періодичних видань у процесах демократизації суспільства.

Олеся Гончар звертається до читачів газет і журналів на прохання редакцій або ж з власної ініціативи з нагоди ювілеїв періодичних видань, визначних подій чи свят тощо. Його листи-привітання, яких ми в публіцистичному доробку нарахували близько шістдесяти, охоплюють майже 50-річний період творчості письменника. Перший з них з'явився в 1948 році, а останній написаний незадовго до смерті в 1995 році. У столиці республік колишнього Радянського Союзу, обласні й районні центри України та за кордон — у Чехію, Словаччину й Канаду — спрямоване його тепле й щире слово привіту читачам різних поколінь — ветеранам війни й праці, письменникам, юнакам і дітям. Проте ми обмежимося аналізом привітань митця, опублікованих в українських крайових ЗМІ.

Зрідка письменник подає короткі та лаконічні вітання, що вкладаються в одне чи кілька речень, проте здебільшого привітання письменника за жанром нагадують есе-мініатюри або ж фрагменти промови. Родом з передмістя Дніпра, напоєний соками полтавської землі, Олеся Гончар знаходить особливо проникливі слова у відкритих листах-привітаннях, адресованих шахтарям, металургам, зем-

леробам цих областей. Однак найбільше таких текстів спрямовано трудівникам полів Таврії, адже письменник добре знав цей край. Збираючи матеріал для своїх творів («Таврія», «Перекоп», «Тронка», «Бригантина» та ін.), подорожував півднем України, про що свідчать його записи в щоденниках 50–60-х років, і не раз обирався від цього регіону депутатом до Верховної Ради України та СРСР. Лист-привітання «славних господарів степів» та журналістів і читачів районної газети «Нова Таврія» Олесь Гончар почав філософським роздумом про працю хлібороба, сповненим інтимних і щирих почуттів автора: «Коли я думаю про людей сонячного таврійського краю, переді мною постають ті, хто, як мені здається, найближче стоять до першооснов життя. Сонце, земля, хліб — цінності вічні, саме ж вони дають людині снагу і могутність...». Публіцистичного звучання слову письменника надають рядки, у яких йдеться про потребу захисту природного середовища в епоху НТР: «... Тим-то таку глибоку пошану відчуваєш до кожного, хто трудиться на землі, хто, користуючись одвічною добротою природи, уміє бути й сам добрим до неї, уміє дбайливо й мудро оберігати її в наш складний технізований вік» (Гончар, 1982).

Як повідомив головний редактор районної газети «Голопристанський вісник» Олександр Григоркін в інтерв'ю обласній херсонській газеті «Новий день», редакційна колегія цього видання ще в 1991 році прийняла рішення про його перейменування. Щоб висловити вдячність краян письменнику Олесю Гончару за те, що він так проникливо й поетично описав таврійський степ і його працьовитих людей, назвати газету в честь його роману — «Тронка» (до речі, мешканці містечка Гола Пристань, увічнили себе ще й тим, що брали участь у масових сценах кінофільму, знятого за романом «Тронка»). Сам письменник у щоденниковому записі того часу відзначав: «А з таврійської Голої Пристані, з райгазети — лист від тамтешніх журналістів: просять благословення! Хочуть замість назви газети „Заповіт Леніна” дати газеті назву „Тронка”!» (Гончар, 2004с, с. 393). Олександр Григоркін згадує: «У 1991 році редакція звернулася до письменника з проханням погодити перейменування видання. Він був не проти. Але тодішнє керівництво райкому партії заборонило цю назву, назвавши її „баранячою”. Малося на увазі, що тронка — це дзвіночок, зроблений з військової гільзи. Його вішали на шию барана, який веде за собою отару. Однак тронка у Гончара має інший смисл — це символ голосу степу, Голопристанщини і людей, які тут живуть» (Соков, 2019). Щоправда, журналістам свій намір вдалося здійснити аж через 29 років. А тоді районну газету вдалося лише перейменувати на «Голопристанський вісник». Нині газета, з якою ще з 60-х років ХХ ст. контактував Олесь Гончар, виходить під назвою «Тронка». Отже, духовний зв'язок письменника з читачами Таврії не перервався.

Найбільш типовим зразком привітань зазначеного контенту є відкритий лист-поздоровлення кіровоградських степовиків у дні республіканського свята української мови на Кіровоградщині (вересень, 1988), у якому поєднані елементи мемуаристики й публіцистики з яскравою метафоричною образністю, що дає можливість письменнику подати одним штрихом голограму культурно-історичного зрізу краю: «Вітаю дорогий мені степовий край, що дав нашій культурі женьшеньовий кущ Тобілевичів, епос Яновського, багатющу сучасну народну творчість. Як один із тих, кому довелося визволяти кіровоградську землю, кому довелося звідати глибіню і силу її могутніх чорноземів. Вітаю Вас, дорогі степовики, зі святом рідної мови. Дорожимо нею, як своєю синівською честю. Хай наша мова нуртує життям і красується вічно!» (Гончар, 1988).

Листи-привітання Олесея Гончара виявляють майстерність автора в композиційному розміщенні матеріалу, специфічному поєднанні часопросторових характеристик та елементів епістолярію, мемуаристики, риторики й публіцистики, використанні художніх засобів. Їх особливістю є те, що вони досить часто містять фрагменти спогадів письменника про фронтове минуле чи про його перебування в тих місцевостях, куди адресується лист, які формують довірливо-інтимний колорит авторського мовлення.

Олесея Гончара завжди цікавило культурне життя в областях і районах України, стан розвитку літератури та функціонування української мови в них. Він щиро вітає народження в 90-х роках, у нелегкий період становлення незалежної України, нових літературно-мистецьких та культурологічних видань: газет — «Франкова криниця» (Трускавець), «Літературний Львів», «Русалка Дністрова» (Тернопіль), «Кримська світлиця» — та часописів — «Тернопіль», «Світлиця» (Вінниця) та ін. Особливо тішило письменника відкриття часописів на півдні України, «де проімперське чиновництво стільки доклало старань для викорінення української мови» (Гончар, 2012, с. 472).

У статті «Нотатки із сьогодення» (1994) він відзначав: «Відрядно однак бачити, що є люди, котрі і серед цих неблаганних труднощів не занепади духом. То тут, то там у різних регіонах республіки пробиваються до життя паростки нового, заявляючи про себе то у вигляді часопису „Тернопіль”, що буквально відкриває для читачів край багатющої культури, то номерами журналу „Борисфен”, що народився в козацькій краї академіка Яворницького й де в часи лютих репресій так відважно пролунав голос творчої молоді Дніпропетровщини, мужне, справді синівське слово на захист рідної культури й честі свого народу. Озався до України змістовний кіровоградський „Степ” із цілою бібліотечкою творів поетів-дебютантів при ньому — як не порадіти, що знову так зарясніла талантами дивовижна земля братів

Тобілевичів. У Черкасах вийшов „Холодний Яр”, у Запоріжжі з’явилася друком „Хортиця”...» (Гончар, 2012, с. 471–472).

Редакції нововідкритих видань надсилають відомому письменникові перші примірники, чекаючи від нього схвальних і підбадьорливих слів. «„Тернопіль” одержав, дякую Вам, і, гадаю, Ви знаєте, що Ваше видання стає нині в ряду найкращих для всієї України. Радий за Вас і від душі здоровлю з Різдвом та Новим 1993-м! Буайте, квітуйте!» (Гончар, 1993) — ці прості й щирі рядки його привітання, спрямовані до видавців тернопільського альманаху, стали стимулом до його розвитку.

У 1989 р., у передчутті великих політичних змін, вітаючи вихід у світ вінницького літературно-мистецького журналу «Світлиця», письменник висловлює сподівання, що матиме він численних прихильників, «бо набирає сили думка правдива, розкута. Бо настає час великого самооновлення душ...». Проте це кінцевий фрагмент тексту привітання, а увесь він сповнений спогадом автора, ветерана Другої світової війни, про однополчан з Вінниччини й сприймається як звертання до читачів-сучасників брати духовні уроки у своїх земляків, берегти світлу пам’ять про них: «Маю особливе почуття до людей Поділля. Колись давно, серед фронтового побратимства вперше відкривались вони мені своєю чесністю, совістю, своїм душевним багатством. Навкруги було пекло, море жорстокості, а вони зберігали в собі людяність, навіть ніжність почуттів, — як їм це вдавалось? Брили серед бруду, але бруд до них не приставав; прогартовані в боях воїни, вони однак не приймали грубощів, їхня мова уникала принизливого, такого поширеного на війні лихослів’я; у нічних їхніх солдатських сповідях панувала поезія домівки, поезія чистоти й відданості» (Гончар, 1989).

Вітаючи «Літературний Львів» (1991), Олесь Гончар бажає журналістам, усім працівникам літературного цеху «Франкової жаги до праці, його неперебутніх енергій, спрямованих людям на добро, на всебічну розбудову духовності рідної, незалежної соборної України!». За риторикою текст цього привітання нагадує промову, у якій гостро звучать проблеми національної злагоди: «Не хотілося би, щоб творчі зусилля були віддані праці безплідній, зятятому з’ясуванню: чий Бог кращий, хто з нас більший, а хто менший патріот». Майбутнє України письменник бачить у «європейському домі» й «цивілізованому співтоваристві», але для цього «ми маємо прийти в нове середовище в гідності й чистоті, без тоталітарного накипу, подолавши роз’їдаючий націю розбрат, чварню, що й сьогодні так виснажує багатьох. Маємо знайти в собі спромогу стати над цим суєтним, дріб’язковим, амбітним, міряючи свою працю, свої вчинки лише великістю української і вселюдської мети». Як бачимо, звертання до фахівців

регіонального видання переросло у звернення до всієї української громади й за публіцистичним пафосом не втратило актуальності й сьогодні. Як журналіст з великим досвідом, Олесь Гончар у невеликому тексті привітання не оминув можливості наголосити на одній із важливих функцій газети — бути суспільним педагогом та учителем: «І хоч це буде нелегко, хай „Літературний Львів” учить усіх нас бути гідним цього Неба і цієї Землі, любити свободу, любити Україну більше, ніж самих себе» (Гончар, 1992a).

Громадсько-політична та літературна газета «Кримська світлиця» була заснована 31 грудня 1992 року. Олесь Гончар відгукнувся на цю подію вітальним листом, відзначеним, як і попередньо згадані привітання, автобіографізмом і ліричною тональністю («Не раз я засвідчував своє добре ставлення до людей, які живуть в кримському благословенному краю. Багато в мене друзів на цій чудесній землі...»), публіцистичним пафосом та прогностичним змістом. «Зміцнення дружби і міжнаціональної злагоди» між народами, що населяють Крим, на думку митця, — стратегічне завдання газети: «Радий був дізнатися, що в Криму, нарешті, виходитиме українська газета „Кримська світлиця”. Сподіваюсь, що це видання сприятиме порозумінню між населенням Криму, між людьми різних національностей, гармонізації стосунків, які можна буде назвати цілком цивілізованими» (Гончар, 1992b).

Виваженість кожного слова у цих рядках письменника сприймаються у контексті сьогоднішніх подій у Криму пророчо. Для Олеся Гончара багатонаціональний Крим був українським. Нелегкі часи переживає нині газета «Кримська світлиця». Через анексію Криму, як відзначає головний редактор видання Віктор Мержвинський, «з 2015 року Національне газетно-журнальне видавництво Мінкультури України припинило друкувати газету і підписало наказ про переведення всього колективу на материк». З 2016 року періодичне видання «Кримська світлиця» відновило свою роботу й функціонує як інтернет-сайт і не відвернулося від генеральної лінії діяльності, передбаченої Олесем Гончаром — висвітлює життя української спільноти в Криму, залишилося рупором кримських авторів, територією дружби народів (Голубов, 2018).

Не пройшло повз увагу Олеся Гончара й відкриття в Харкові газети Спілки української молоді Товариства ім. Міхновського та інших молодіжних утворень, що почала виходити під гаслом «Бог і Україна!». У розлогіму щоденниковому записі від 3 серпня 1992 р. він докладно аналізує контент цього видання, продиктований новим часом: «Бойова, гостра газета! Опублікувала ряд... матеріалів, скажімо, лист „неістового” Белінського з приводу поеми Шевченка „Сон”, де цей „неістовий” постає як огидний українофоб і чорносотенець, зі-

знається в тому, що „осоружні вони мені, ті хохли!”... Публікує газета й гнівне слово Гната Хоткевича про українську інтелігенцію, виголошене в Харкові 6 грудня 1915 року на засіданні Товариства ім. Квітки-Основ'яненка». Письменнику було відрадно, що редакція молодіжного видання зі Сходу України на зорі доби Незалежності держави не лише виявила національну свідомість, але й політичну сміливість: «Та найбільше від молодіжного часопису дістається „лідерам нації”, вчорашнім крикливим демократам, котрі тепер, мовляв, продалися „за лакомства нещаснії” і стали лизоблюдами, забувши про свої вчорашні клятви та обіцянки перед виборцями. Грубо сказано, але щось у цьому є! „Добродії”, що пнуть у функціонери, погляньте, хто з вами і з ким ви?! — пише газета у своїй передовиці. — Хто з інтелігенції чи фахівців приєднався до вас після Референдуму? Запитайте, з ким молодь, якою ви так прагнете керувати? Вона особливо чутлива до найменшої нещирості, фальші й фарисейства...» (Гончар, 2004с, с. 427–428).

На початку 90-х років, радіючи появі паростків відродження національної культури, зокрема крайової преси, Олесь Гончар виявляє занепокоєння тим, що цей процес гальмується низкою чинників, серед яких він називає пустослів'я та гучну ейфорію з боку державних органів замість живого інтересу та ініціативи керівників усіх рангів у галузі стратегічно важливій: «Ніякій державі не личить, щоб культура була в неї на становищі пасинка. Ніякими труднощами не виправдати, що час від часу перекривається кисень то національній пресі, то видавництвам... Адже не манкуртів, а національно свідомих громадян має формувати суверенна Україна!» (Гончар, 2012, с. 471).

Письменника обурює й те, що в художній літературі та пресі з'явилися «нечуваний попит на читиво бульварне, відверто халтурне», «дефіцит людяного в людині, злива вульгарщини й хамства, оця... „бруталізація життя”!». І це не випадковість, а, на думку Олеся Гончара пояснюється нелегкими й жорстокими часами перехідного періоду. «Оті імперські ГУЛАГи, кризь які перейшли мільйони людей, послідовне руйнування народної моралі, національних культур і традицій, оті суслівські настанови на неминуче злиття націй і знедуховлення людини — уся ця тодішня реальність не могла минуться для суспільства безслідно, вона ще й сьогодні нам дається взнаки, — розмірковує письменник. — Щось відкинуто, переглянуто, але духовний вакуум, якщо такий хоч подекуди виникає, він мусить чимось заповнюватися» (Гончар, 2012, с. 469).

Олесь Гончар, який мав чималий досвід літературної праці чудово розумів необхідність урахування письменниками не тільки усталених літературних традицій, а й блискавичної реакції на запити доби. Ще за часів «залізної завіси» він постійно вказував на потребу від-

критості української культури до світу, її здатності черпати все нове й прогресивне з усіх світових джерел. Однак як людина свого часу Олесь Гончар далеко не все сприймав і високо оцінював у творчості нового покоління письменників-постмодерністів, журналістів, видавців. Усвідомлюючи потребу й необхідність їхніх творчих пошуків, Олесь Гончар усе ж вважав, що у свободі творчості мають бути моральні гальма. Важко оцінити однозначно гостру критику в публіцистиці письменника явищ постмодернізму в літературі та журналістиці. І на це є свої причини. По-перше, теоретична парадигма цього літературного напрямку на поч. 90-х рр. в українському науковому полі ще не склалася й письменник не мав достатньої інформації, щоб оцінити постмодернізм як явище об'єктивне, зумовлене культурною ситуацією у світі та Україні. По-друге, така гостра критика постмодернізму в публіцистичному наративі Олеся Гончара викликана тим, що окремі теоретично-концептуальні положення цього новітнього напрямку в культурі, особливо такі, як деканонізація й деміфологізація, заперечення традицій і класики, суперечили ідейно-мистецьким засадам талановитого майстра, його концепції світу й людини. По-третє, не можна оминати й таку вагому причину особистісного плану, пов'язану з етикою, стосунками «батьків і дітей», письменників старшого покоління й представників авангардної елітної літератури, т. з. «сучасного андеграунду», які заперечують усе, що було до них, література для яких починається із шістдесятників (Галич, 2004, с. 200–210).

Письменник з тривогою за майбутнє національної культури відзначав у щоденнику: «Ніби ж інтелігентні люди, а далі свого носа нічого не бачать. Жалюгідні ж ви сліпці! Та перевірте ви соцреалістичну полову, скільки з неї сяйне справді золотих зерен!.. Не кажучи вже про „Зачаровану Десну“, „Троянди й виноград“, а Малишків „Рушник“ чи „Степом, степом“ Миколи Негоди, чи „Два кольори“ — неже ви не розумієте, що це — вічне? А розбалакуєте про вічність... Про якусь „нову естетику“...» (Гончар, 2004с, с. 536).

У власній публіцистиці Олесь Гончар демонструє більш емоційно стримані оцінки новітніх тенденцій в літературі та журналістиці, тоді як у щоденникових нотатках він дає волю своїм почуттям у характеристиці брудної хвилі критики та переоцінки здобутків минулого, що накрила й крайові ЗМІ, яка підриває духовні засади незалежності держави: «Стараннями московських спецслужб при заподавливій підтримці місцевих запродавців у Дніпропетровську почала виходити брудненька газетка „Левый берег“, озлоблено спрямована проти української незалежності» (Гончар, 2004с, с. 528).

Болісно реагував письменник і на викривлене сприймання окремими молодими поціновувачами і його творчості, зокрема знакового в його доробку роману «Собор», які вихолощували глибинний його

філософський зміст, оголошували митця апологетом радянської системи. Особливо прикро Олесю Гончару було від того, що до цієї вульгарно-соціологічної критики долучилися й крайові газети та журнали, а серед них і ті, з якими він співпрацював тривалий час. Упродовж двадцяти років антисоборної кампанії, ініційованої верхніми ешелонами влади, митець фіксує у своєму щоденнику роздуми про участь у ній ЗМІ. «Цькування „Собору”, ... нападки організовані штучно, підігріті „згори”», — відзначає письменник (Гончар, 2004b, с. 543). Типову ситуацію тиску на редакції та слабкодухості редакторів описано так: «Спочатку обласні газети „Зоря” й „Прапор юності”, марганецька міська газета виступили зі схвальними оцінками на цей твір. А вже через місяць на одній із нарад, де були присутніми секретарі низових парторганізацій Дніпропетровщини, відповідальні працівники преси, секретар обкому КП України т. Ватченко затаврував ганьбою всі ці рецензії і дав команду пресі „довести читачам”, що „рабочий клас” Дніпропетровщини „не приймає „Собора”». Відразу ж газети обласні зарясніли, як май грушами, „мнєнями” рабочих о „Соборе”. Так, лише „Зоря” протягом двох тижнів організувала три брутальні й безпорадні „рецензії”, про що свідчить їхня чотиристарядкова лайка і стільки ж лишилось невидрукованим. А листи відгуки, листи-протести робітників і трудової інтелігенції проти обпльовування автора „Собору” редактор П. Орлик і завідуючий відділом листів Я. Новак „строжайше” тримали в секреті» (Гончар, 2004b, с. 175–176).

У щоденниковому записі від 26 травня 1968 р. Олесь Гончар розповідає «анекдотичну» історію, яка трапилася в його родині: «Криворізька газета „Червоний гірник” (звичайно, за вказівкою з області) теж, щоб не відстати, дала статтю, грубу, „чорносотенну”, як висловився один знайомий. І мало цього — редактор газети свій опус надсилає нам на домашню адресу (це теж дніпропетровський стиль: усі газети з погромницькими статтями вони підкидають там моїм родичам, навіть хворим, щоб завдати удару ще й із цього боку). І ось цей криворізький хам шле свою газету нам додому. Валя (дружина Олесь Гончара. — В. Г.) прочитала, розсердилась — і газету в конверт з припискою: „Повертаю вам газету з вашою наклепницькою статтею, бо вважаю, що вона не варта, щоб її читав О. Г.”. Підписалася — дружина такого-то — і відправила в Кривий Ріг» (Гончар, 2004b, с. 20).

На початку 90-х років до політично інспірованих нападок на Олесь Гончара додалися ще й голоси новоявлених критиків-постмодерністів, які намагаються «знову — вкотре вже! — доруйнувати те, що не вдалося ватченкам та грушецьким» (Гончар, 2004с, с. 393). Так, у 1992 році, на 24 році антисоборної кампанії шельмувати письменника за роман «Собор» розпочав український літературно-мистецький журнал «Авжеж», який виходив у Житомирі з 1990 до 1998 року. Пись-

менник дуже болісно сприймав «житомирську бридоту» («Але хтось їх нацьковує, фінансує, дає папір (коли київські газети ледь живуть)?»). Випад «житомирських пігмеїв», «групки хуліганів» письменник оцінював набагато глибше за особисті амбіції, а саме: як наклеп на демократичну інтелігенцію, яка «упродовж років робила все, щоб ненависна імперія розвалилася», на літературу, що «своїми соборами готувала цей тріумфальний Референдум — найбільшу, справді історичну перемогу нації». У діяльності редакції «Авжеж» Олесь Гончар вбачав прояви «літературного СНІДу — зарази, що руйнуватиме моральну імунну систему нації» (Гончар, 2004с, с. 393–394).

Водночас Олесь Гончар захоплюється мужністю й благородством тих редакторів, і журналістів, котрі ризикуючи своїм благополуччям, сміливо стали на захист роману «Собор»: «Редактора місцевої газети „Дзержинець” т. Івашину притискували виступити з критикою, а старий журналіст відмовився. Казав на бюро, що в книжці написана правда, а проти правди виступати не буде. Його з доганою зняли з роботи за це...»; «Передали херсонську молодіжну газету зі статтею Миколи Братана „Собори душ супроти злиднів духу”. Автор мужньо й чесно розставив усі крапки над „і”. В Херсоні стаття, кажуть, викликала бурю, її передано по радіо» (Гончар, 2004с, с. 192).

Щоденниковий запис Олесь Гончара від 12.01.1982 р. засвідчує популярність крайових ЗМІ серед місцевого населення, як джерела інформації:

«Медсестра Валя, родом з Обухова. Малишка знала. Розповідає про свою матір: активістка була, невіруюча, а коли вмирала, заповіла покласти в домовину ціпочок, з яким ходила (бо пришкандибувала), окуляри, якими користувалась, та ще обухівську райгазету й „Київську правду”, бо хотіла й там знати новини про свій край...» (Гончар, 2004б, с. 500).

Слід докладніше сказати про ще один тематичний зріз зв'язків Олесь Гончара з крайовими ЗМІ: письменник черпав з обласної та районної преси теми для майбутніх публіцистичних творів. Так, у щоденниковому записі від 14.10.1987 р. він відзначив: «Молодіжна миколаївська газета розповідає про хлопчика, який під час розгулу „відмовлянь” (єдиний в класі не захотів відмовитись від вивчення рідної мови. Як не тиснули на нього — вистояв. Хотілось би мати дух того хлопчика!» (Гончар, 2004с, с. 166).

Факт міцності духу хлопчика з півдня України, що єдиний у школі «не захотів зректися рідного слова» та «як його не вмовляли, на нього тиснули звідусіль,... одначе хлопчик, ніби той Галілей, стояв на своєму», про який письменник дізнався з обласної газети, вразив Олесь Гончара. А під час підготовки до виступу перед учасниками наукової конференції, яка проходила в Київському університеті 8 квіт-

ня 1988 року, опублікованого під заголовком «Степове хлоп'я, що дає урок дорослим» (Гончар, 2012, с. 698–703), Олесь Гончар вводить цей факт до тексту в ролі вагомої сюжетотворчої деталі, що коректує ідейний зміст промови, «цементує» усі складові композиційної структури. Філігранно мотивована прагматика цієї художньо-публіцистичної деталі, концептуальний зміст якої виражений у тезі «юний степовик, який сьогодні дає урок синівської вірності багатом» налаштовує науковців, педагогів і студентів на конструктивну розмову про моральні, культурні, екологічні проблеми, породжені відступництвом від духовної спадщини, народу, носієм якої є мова.

Щоденниковий запис від 6 лютого 1991 року подає ще один приклад того, як факт, почерпнутий з районної газети, змушує письменника взятися за перо публіциста: «Ніна (двоюродна сестра, працює вчителькою в Шенгурах) надіслала кобеляцьку газету „Колос“, у якій за 26 січня ц. р. надруковане інтерв'ю з тим депутатом і костоправом Касьяном, що на з'їзді в Кремлі паплюжив демократів України, зокрема учасників студентського голодування. Тепер він, скоріш усього з інспірації органів чи партократів, зводить наклеп на мене. Запевняє читачів — моїх земляків — у тому, що він „пам'ятає“ ті часи, коли я „офіційно відмовився (розбивка автора. — В. Г.) від свого „Собору“... Отакий „мислитель“. Безперечно, працює за чиїмось сценарієм, бо цькування звідусіль уже почуваю цілком організоване. Пишу відповідь, дам у „Літературну Україну“». Через два дні Олесь Гончар відзначив: «Написав відповідь тому кобеляцькому Касьяну. Рогоза (головний редактор „Літературної України“) схвалив, обіцяє дати в найближчому номері... У репліці я навів той епізод, коли мене за дорученням Політбюро чотири години підряд „мурижили“ в ЦК, домагаючись, щоб я „переробив „Собор“, тобто щоб сам знівечив його, вийняв з нього душу» (Гончар, 2004с, с. 341).

Так народилася проблемна з елементами полемічної публіцистична стаття «З приводу одного інтерв'ю», пов'язана із захистом чистоти громадянських побуджень автора «Собору», який за жодних обставин від твору свого не відмовлявся.

Працюючи над темою «Олесь Гончар і крайові ЗМІ», авторка цієї розвідки натрапила в інтернеті на публіцистичну статтю Володимира Резніка «Клятва Олесь Гончара», опубліковану в міській нікопольській газеті «Перспектив Трубников» (Резнік, 2017). Подані в ній відомі сторінки біографії письменника, доповнені документальними свідченнями очевидців його бойового шляху («Олесь Гончар не був стороннім спостерігачем, він сам героїчно воював. Про це говорять його нагородні листи») та їх роздумами про прототипів героїв роману «Прапорноносці», спогадами про співпрацю Олесь Гончара з дивізіонною фронтовою газетою. Розповідь Володимира Резніка спови-

та ліризмом і шанобливим ставленням до письменника. Актуальною є публікація цієї статті у час, коли в українському суспільстві окреслилася тенденція «декомунізації», і поряд з актами перейменування вулиць, переписування української історії заявили про себе наміри списати й класику цієї непростой доби, той пласт культури, що живив інтелектуальний і національний дух народу, готував проголошення незалежності України. Не минув цієї участі й Олесь Гончар та знаковий не лише у його творчості, а й у історії української літератури роман «Прапорносці». Оприлюднення статті Володимира Резніка на сторінках нікопольської міської газети «Перспект Трубников» з рекламною припискою «Стаття подана в кращій газеті Нікополя... Передплачуйте газету...» означає духовні вектори концепції цього видання, указує на те, що творчість Олеся Гончара не підвладна моральній девальвації, скороминущим політичним та ідеологічним вимірам.

Висновки

1. Уперше системно й ґрунтовно досліджено зв'язки Олеся Гончара з крайовими ЗМІ, що не лише означило маловідомі факти його біографії, а й посприяло введенню інтерпретації сторінок історії української журналістики в координати ХХ ст. Раціонально дібрані методи дослідження (контент-аналіз, історичний, системний, аксіологічний, статистичний, біографічний) допомогли розкрити його завдання: здійснити вибірку теоретичного та емпіричного матеріалу, пов'язаного з темою, та систематизувати його; реалізувати історичний аспект, який сприяв логічному викладу змісту статті у зв'язку із суспільно-політичними та культурологічними чинниками; підкріпити теоретичні положення статистичними фактами; вказати на причетність Олеся Гончара до історії національних медій.

2. Дослідження тривалих зв'язків Олеся Гончара з крайовими ЗМІ розкривають такі їхні функції в різний історичний період, як пізнавальна, що проектує діяльність місцевої преси на розкриття історії та культури краю й збереження етнічних особливостей; інтеграції — гуртування спільноти навколо актуальних проблем, зокрема, збереження історичної пам'яті та функціонування української мови, шанобливого ставлення до літературної класики та захисту її від вульгарно-соціологічного «переписування» та «перечитування»; соціалізації — пропаганди духовних цінностей, здатності протистояти проявам сваволі влади та цензури. Незмінними залишаються переконання автора в тому, що місцева преса, як і журналістика загалом, має бути голосом справедливості, совісті, нести людям слово чесне й правдиве, сприяти процесам оновлюючого й прогресивного розвитку суспільстві.

3. Готуючи тексти привітань, адресованих редакціям обласних та районних газет і журналів, Олесь Гончар ставиться з відповідаль-

ністю до слова, як і до будь-якого літературного твору, що виходив з-під його пера. Семантичні горизонти мовних засобів (топоніми, імена історичних осіб, суспільно-політична лексика) пов'язані з регіональним змістом. Усвідомлюючи таку рису привітання, як лаконізм, письменник вдумливо підходить до використання прагматичних можливостей метафор, які, вказуючи на рід занять краян, виступаючи знаками історії і культури, формують емоційно-образний фон твору, що полегшує усвідомлення читачем своєї причетності до великих подій у державі.

4. Факти, почерпнуті Олесем Гончаром з крайової преси, спонукали його до написання публіцистичних творів. У майстерні письменника вони переростають у вагому публіцистичну деталь, що коректує і визначає концептуальний зміст тексту, його жанрові та аксіологічні орієнтири, виступає оригінальним та ефективним засобом формування громадської думки навколо насущних проблем буття українського народу в другій половині ХХ століття.

5. Сучасні крайові ЗМІ, друкуючи публіцистичні й літературно-критичні статті про творчість Олеся Гончара та спогади про нього, сприяють пропаганді його духовного спадку, розставляють логічно виважені й морально зорієнтовані акценти в полеміці навколо поста-ті письменника та його літературної й громадської діяльності.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

Галич, В. М. (2004). *Олесь Гончар — журналіст, публіцист, редактор: еволюція творчої майстерності*. Наукова думка.

Галич, В. М. (2015). *Семіотика інтертекстуальності публіцистичного твору: соціально-комунікативна реценція*. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка.

Галич, В. М. (2017). *Жанрова система публіцистики Олеся Гончара в координатах доби*. Видавництво Львівської політехніки.

Голубов, О. (2018, 23 вересня). «Кримська світлиця»: боротьба за існування. *Кримська світлиця*. <https://ua.krymr.com/a/krymska-svitlytsya-borotba-za-isnuvannya/29505115.html>.

Гончар, О. (1982, 2 лютого). Слово до тавричан. *Нова Таврія*.

Гончар, О. (1988, 2 вересня). Вітаю вас, дорогі степовики. *Кіровоградська правда*.

Гончар, О. (1989, 5 серпня). До вінницької «Світлиці». *Вінницька правда*.

Гончар, О. (1992a). Вітаю «Літературний Львів»! *Літературний Львів*, 1.

Гончар, О. (1992b, 31 грудня). «Кримській світлиці». *Кримська світлиця*.

Гончар, О. (1993). Буяйте, квітуйте! *Русалка Дністрова*, 3.

Гончар, О. (2004a). *Щоденники* (Т. 1: 1943–1967). Веселка.

Гончар, О. (2004b). *Щоденники* (Т. 2: 1968–1983). Веселка.

- Гончар, О. (2004с). *Щоденники* (Т. 3: 1984–1995). Веселка.
- Гончар, О. (2012). *Твори у 12 т.* (Т. 9, Кн. 1). Наукова думка.
- Дроздова, А. В. (2012). Авторське редагування художнього твору в параметрах соціального простору і соціального часу: творча лабораторія Олеса Гончара. (Дисертація кандидата наук із соціальних комунікацій). Класичний приватний університет, Запоріжжя.
- Кучевська, О. С. (2009). Саморедагування Олесем Гончаром публіцистичного твору: модифікація, прагматика, інтерпретація. (Дисертація кандидата наук із соціальних комунікацій). Класичний приватний університет, Запоріжжя.
- Луцюк, І. (2014). Регіональні ЗМІ в сучасному суспільстві: функції, завдання та проблеми. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*, 39, 152–157.
- Паславський, І. І. (2007). Місцева офіційна преса: обтяжливе минуле і невизрадне майбутнє. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*, 30, 242–252.
- Резнік, В. (2017, 25 мая). Клятва Олеса Гончара. *Перспект Трубников*.
- Сироїд, І. В. (2009). *Громадсько-політична діяльність Олеса Гончара*. (Автореферат дисертації кандидата історичних наук). Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ.
- Соков, А. (2019, 3 жовтня). Одну з районних газет на Херсонщині перейменують на честь роману Гончара. *Новий день*. <https://newday.kherson.ua/odnu-z-rajonnih-gazet-na-hersonshhini-perejmenujut-na-chest-romanu-gonchara/>
- Степаненко, М. І. (2010). *Літературний простір «Щоденників» Олеса Гончара*. АСМІ.
- Ульянова, К. М., & Максименко, О. Л. (2016). *Регіональна журналістика: історичні уроки*. А. Андрющенко.
- Фінклер, Ю. (2003). Регіональна преса України в контексті соціального замовлення аудиторії. *Наукові записки Інституту журналістики*, 11, 170–173.
- Фурса, О. О. (2008). Глобалізм та регіоналізм в сучасному соціальному просторі. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, 34, 222–230.
- Щербак, Ю. (1988, 3 апреля). Собор души человеческой. *Правда*.
- Юренко, О. (1978). З берегів юності. *Україна*, 52, 10–11.

REFERENCES

- Drozdova, A. V. (2012). Avtorske redahuvannia khudozhnoho tvoruu v parametrah sotsialnoho prostoru i sotsialnoho chasu: tvorcha laboratoriiia Olesia Honchara [Author's editing of a work of art in the parameters of social space and social time: Oles Honchar's creative laboratory]. (PhD Dissertation). Classical private university, Zaporizhzhia [in Ukrainian].
- Finkler, Yu. (2003). Rehionalna presa Ukrainy v konteksti sotsialnoho zamovlennia audytorii [Regional press of Ukraine in the context of social order of the audience]. Scientific Notes of the Institute of Journalism, 11, 170–173 [in Ukrainian].
- Fursa, O. O. (2008). Hlobalizm ta rehionalizm v suchasnomu sotsialnomu prostori [Globalism and regionalism in the modern social space]. Humanities bulletin of Zaporizhzhia state engineering academy, 34, 222–230 [in Ukrainian].

- Halych, V. M. (2004). Oles Honchar — zhurnalyst, publitsyst, redaktor: evoliutsiia tvorchoi maisternosti [Oles Honchar — journalist, publicist, editor: the evolution of creative skills]. Naukova dumka [in Ukrainian].
- Halych, V. M. (2015). Semiotyka intertekstualnosti publitsystychnoho tvoruu: sotsialno-komunikatyvna retseptsiia [Semiotics of intertextuality of a journalistic work: socio-communicative reception]. Luhansk Taras Shevchenko National University [in Ukrainian].
- Halych, V. M. (2017). Zhanrova systema publitsystyky Olesia Honchara v koordynatakh doby [Oles Honchar's genre system of journalism in the coordinates of the day]. Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki [in Ukrainian].
- Holubov, O. (2018, September 23). «Krymska svitlytsia»: borotba za isnuvannia [«Krymska svitlytsia»: the struggle for existence]. Krymska svitlytsia. <https://ua.krymr.com/a/krymska-svitlytsya-borotba-za-isnuvannya/29505115.html> [in Ukrainian].
- Honchar, O. (1982, February 2). Slovo do tavrychan [A word to the Taurians]. Nova Tavriia [in Ukrainian].
- Honchar, O. (1988, September 2). Vitaiu vas, dorohi stepovyky [Congratulations, dear steppe dwellers]. Kirovohradska pravda [in Ukrainian].
- Honchar, O. (1989, August 5). Do vynytskoi «Svitlytsi» [To Vinnytsia «Svitlytsia»]. Vinnytska pravda [in Ukrainian].
- Honchar, O. (1992a). Vitaiu «Literaturnyi Lviv»! [Congratulations «Literary Lviv»!]. Literaturnyi Lviv, 1 [in Ukrainian].
- Honchar, O. (1992b, December 31). «Krymskii svitlytsi» [To «Krymska svitlytsia»]. Krymska svitlytsia [in Ukrainian].
- Honchar, O. (1993). Buiajte, kvituite! [Abound, flourish!]. Rusalka Dnistrova, 3 [in Ukrainian].
- Honchar, O. (2004a). Shchodennyky [Diaries] (Vol. 1: 1943–1967). Veselka [in Ukrainian].
- Honchar, O. (2004b). Shchodennyky [Diaries] (Vol. 2: 1968–1983). Veselka [in Ukrainian].
- Honchar, O. (2004c). Shchodennyky [Diaries] (Vol. 3: 1984–1995). Veselka [in Ukrainian].
- Honchar, O. (2012). Tvory u 12 t. [Works in 12 volumes] (Vol. 9, Book 1). Naukova dumka [in Ukrainian].
- Kutsevskaya, O. S. (2009). Samoredahuvannia Olesem Honcharom publitsystychnoho tvoruu: modyfikatsiia, prahmatyka, interpretatsiia [Oles Honchar's self-editing of a journalistic work: modification, pragmatics, interpretation]. (PhD Dissertation). Classical private university, Zaporizhzhia [in Ukrainian].
- Lutsiuk, I. (2014). Rehionalni ZMI v suchasnomu suspilstvi: funktsii, zavdannia ta problemy [Regional media in modern society: functions, tasks and problems]. Visnyk of the Lviv University. Series Journalism, 39, 152–157 [in Ukrainian].
- Paslavskiy, I. I. (2007). Mistseva ofitsiina presa: obtiazhyve mynule i nevyrazne maibutnie [Local official press: burdensome past and vague future]. Visnyk of the Lviv University. Series Journalism, 30, 242–252 [in Ukrainian].
- Riezniuk, V. (2017, May 25). Kliatva Olesia Honchara [Oles Honchar's oath]. Prospekt Trubnikov [in Ukrainian].

- Syroid, I. V. (2009). Hromadsko-politychna diialnist Olesia Honchara [Socio-political activity of Oles Honchar]. (Abstract of PhD Dissertation). Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv [in Ukrainian].
- Shcherbak, Yu. (1988, April 3). Sobor dushi chelovecheskoi [Cathedral of the Human Soul]. Pravda [in Russian].
- Sokov, A. (2019, October 3). Odnу z raionnykh hazet na Khersonshchyni pereimenuiut na chest romanu Honchara [One of the district newspapers in the Kherson region will be renamed in honor of Honchar's novel]. Novyi den. <https://newday.kherson.ua/odnu-z-raionnih-gazet-na-hersonshhini-perejmenujut-na-chest-romanu-gonchara/> [in Ukrainian].
- Stepanenko, M. I. (2010). Literaturnyi prostir «Shchodennykiv» Olesia Honchara [Literary space of Oles Honchar's «Diaries»]. ASMI [in Ukrainian].
- Ulianova, K. M., & Maksymenko, O. L. (2016). Rehionalna zhurnalistyka: istorychni uroky [Regional journalism: historical lessons]. A. Andriushchenko [in Ukrainian].
- Yurenko, O. (1978). Z berehiv yunosti [From the shores of youth]. Ukraina, 52, 10–11 [in Ukrainian].